

שמעון ולוי אחים

שמעון ולוי אחים פלי חמס מכלתייהם: בסדום אל תבא נפשי בקהלם אל תחד פבדי פי באפס הרגו איש וברצנם עקרו שור: ארו אפס פי עז ועברתם כי קשתה אחלקם בעקב ואפיצם בישראל: (בראשית מט ה-ז).

מסכת פסחים דף נו עמוד א

"ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם" (בראשית מט א). ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימיו, ונסתלקה ממנו שכניה. אמר: שמא חס ושלום יש במיטתי פסול, כאברהם שיצא ממנו ישמעאל, ואבי יצחק שיצא ממנו עשו. אמרו לו בניו: "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד". אמרו: כשם שאין בלבך אלא אחד - כך אין בלבנו אלא אחד. באותה שעה פתח יעקב אבינו ואמר: "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד".¹

אבן עזרא בראשית פרק מט פסוק א

את אשר יקרא אתכם - דבר הנביא לעתיד. ותעו האומרים שהם ברכות, בעבור שמצאו בסוף: "ויברך אותם" (בראשית מט כח), ואיה ברכות ראובן שמעון ולוי? ועל דרך הנבואה אמר: "וזאת אשר דבר להם אביהם" ואחר כן ברך אותם, ולא הזכיר הכתוב הברכות.²

רש"י בראשית פרק מט

שמעון ולוי אחים - בעצה אחת על שכס ועל יוסף. (לעיל לו יט-כ) ויאמרו איש אל אחיו ועתה לכו ונהרגו. מי הם? אם תאמר: ראובן או יהודה, הרי לא הסכימו בהריגתו. אם תאמר: בני השפחות, הרי לא היתה שנאתן שלימה, שנאמר (שם ב) והוא נער את בני בלהה ואת בני זלפה וגו'. יששכר וזבולון לא היו מדברים בפני אחיהם הגדולים מהם. על כרחך שמעון ולוי הם, שקראם אביהם אחים.³

בראשית רבה (תיאודור-אלבק) פרשה צז

"שמעון ולוי אחים" - וכולם אינן אחים? אלא אחים הן בעצה, נטלו הם עצה על שכס והרגום, שנאמר: "ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי איש חרבו" (בראשית לד כה). והם נטלו עצה על יוסף ובקשו להורגו, שנאמר: "ויאמרו איש אל אחיו וגו' ועתה לכו ונהרגו" (שם לו יט-כ). ומי הם? אם תאמר ראובן, הוי ראובן ביקש להצילו, שנאמר: "וישמע ראובן ויצילהו מידם" (שם שם כא). ואם יהודה, הרי כבר נאמר: "ויאמר יהודה אל אחיו מה בצע כי נהרג את אחינו" (שם שם כו). ואם תאמר בני השפחות, והרי כבר נאמר: "והוא נער את בני בלהה" (שם

¹ וביקרא רבה לו ה: "למה נאמר באברהם וביצחק אף ולא נאמר ביעקב אף? ע"י שהיתה מיטתו שלימה לפניו. אברהם יצא ממנו ישמעאל וכל בני קטורה, יצחק יצא ממנו עשו וכל אלופי אדום, אבל יעקב מיטתו שלימה כל בניו צדיקים" ובשבת קמו ע"א: "אמר רבי אבא בר כהנא: עד שלשה דורות לא פסקה זוהמא מאבותינו; אברהם הוליד את ישמעאל, יצחק הוליד את עשו, יעקב הוליד שנים עשר שבטים שלא היה בהן שום דופי". האמנם מיטה שלימה ללא שום דופי? ראה בגמרא שבת שם שיש חולקים על דעה זו! וכבר דנו מעט בנושא זה בדבריני [על קריאת שמע וגילוי הקץ בברכת יעקב](#) בפרשה זו. הפעם נבקש להתמקד בשמעון ולוי אשר זוכים כאן ל"ברכה" קשה מאביהם. בכך גם נמשיך את דבריני [צלולה הייתה החבית וערכתם אותה](#), בפרשת וישלח, בה דנו בפרשת שכס ודינה.

² עוד הקדמה קטנה אחת נחוצה. אנו מורגלים לדבר על "ברכת יעקב", פעמים רבות גם בהשוואה ל"ברכת משה". שניהם מתייחסים לכל שנים עשר השבטים "איש כברכתו" (האמנם? בדוק אצל משה איזה שבט לא נזכר שם), שניהם חותמים ספר בתורה ונפטרים לבית עולמם. אך בעוד שאצל משה כתוב בפירוש: "וזאת הברכה אשר ברך משה", אצל יעקב כתוב: "ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים". והיכן הברכה? רק בחתימה: "כל אלה שבטי ישראל שנים עשר וזאת אשר דבר להם אביהם ויברך אותם איש אשר כברכתו ברוך אתם" (בראשית פרק מט כח). בא פירוש אבן עזרא ואומר לנו שעיקרי הדברים לא היו ברכה אלא נבואה. תחזית מה עתיד לקרות לכל אחד ואחד מבני יעקב, מהולה, בחלק מהמקרים, בקורות העבר וקווי אופי. והברכות? אלה אינן כתובות בתורה ונעלמו מעינינו (לבד מברכתו ליוסף!). ובדבריני [על קריאת שמע וגילוי הקץ בברכת יעקב](#) בפרשה זו, ראינו את מדרש ספרי שמדבר על תוכחות: "שהוכיחם כל אחד ואחד בפני עצמו". ובמדרש תנחומא (בובר) פרשת וזאת הברכה סימן א: "יעקב בירך את השבטים היתה בהם קטטה, שאמר לראובן פחז כמים וכן שמעון ולוי".

³ פתח רש"י במעשה שכס ויוסף והמשיך רק במעשה ביוסף ובהוכחה מפורטת שהם אשר ביקשו להורגו. לומר לך, אולי בעצם המעשה ובקווי האופי של אלה שעשו אותו אין הבדל בין הריגת אנשי שכס והניסיון להרוג את יוסף ומכירתו לעבד. אבל בתוצאה ובהתייחסות של יעקב, אין שני הדברים דומים ועיקר תוכחתו להם היא על מעשה יוסף, לא על מעשה שכס. ראה גם פירוש רש"י שסתם ולא פירש כלל על מה הם כלי החמס והאף: "מכירותיהם - אהותיהם. כפל לשון של שמעון ולוי אחים, כלומר שמעון ולוי אחים היו לרעה, כלי חמס היתה אהותם". ראה פירושו לכל דברי יעקב לשמעון ולוי, פסוקים ה-ז. אבן עזרא לעומתם אומר: "שמעון ולוי אחים - בעבור מעשה שכס". ורד"ק, שפעמים שקדם לאבן עזרא, מוסיף את הקישור לפי פשוטו של מקרא: "אחים היו במעשה דינה כמו שאמר: ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה וכו'". היקש פשוט של אחים - אחי.

שם ב). אלא מי הם? "ויאמרו איש אל אחיו" - זה שמעון ולוי, דכתיב בהו: "שמעון ולוי אחים כלי חמס מכרותיהם".⁴

וכיון שבאו במצרים, אמר יוסף: אם אני מניח במקום אחד, נוטלין עצה עלי ומחריבין את כרך מצרים. לפיכך הפריש שמעון מלוי, שנאמר: "ויקח מאתם את שמעון" (בראשית מב כד). וכיון שהפרישו, נעשה לוי יחידי, שנאמר: "ויפתח האחד את שקו" (שם שם כז) - וכי אחד היה? והלא כבר נאמר: "ויהי הם מריקים שקיהם" (שם שם לה)! אלא, "האחד" - זה לוי שנעשה יחידי ותשש כחו באותה שעה.⁵

רמב"ן בראשית פרק מט פסוק ה

שמעון ולוי אחים - יאמר בעלי אַחְוָה, כי יחס לבס על אחותם. ילמד עליהם זכות כי בקנאתם על האחווה עשו מה שעשו, לומר שאין ראויים לעונש גדול, ולא החטא ראוי לימחל כי הוא חמס. והנכון בעיני שאמר כי שמעון ולוי אחים גמורים דומים ומתאחים זה לזה בעצתם ומעשיהם.⁶

וכבר פירשתי (לעיל לד יג) כי יעקב קצף על שמעון ולוי בהרגם אנשי העיר בעבור שעשו חמס, כי הם לא חטאו להם כלל ובאו בברית ונימולו. ואולי ישבו אל ה' ויהיו כולם בכלל אנשי בית אברהם, ומן הנפש אשר עשו בחרן. ועוד חרה לו שלא יאמרו כי בעצתו נעשה הדבר ויהיה חילול השם שיעשה הנביא חמס ושוד. וזה טעם בסודם אל תבא נפשי - התנצלות שלא היה בסודם בענותם במרמה, ובקהלם לא נתיחד כשבאו על העיר והרגום. ולכן יקלל אפם ועברתם. וכן תרגם אונקלוס ברזיהון לא הות נפשי באיתכנשיהון למהך וכו.⁷

בראשית רבה פרשה פ סימן י

"ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה איש חרבו" (בראשית לד כה) - ממשמע שנאמר: "שמעון ולוי" איני יודע שבני יעקב הם? אלא, "בני יעקב" - שלא נטלו עצה מיעקב, "שמעון ולוי" - שלא נטלו עצה זה מזה. "אחי דינה" - וכי אחות שניהם היתה? והלא אחות כל השבטים היתה! אלא, לפי שנתנו אלו נפשם עליה נקראת על שמם.⁸

כיוצא בו: "ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את התוף בידה" (שמות טו כ) - וכי אחות אהרן היתה והלא אחות לשניהם?⁹ אלא לפי שנתן אהרן נפשו עליה, לפיכך נקראת על שמו.¹⁰

⁴ מפרשי רש"י מצינים את מדרש תנחומא ט בפרשתנו כמקור לרש"י לעיל. אך לנו נראה שמדרש בראשית רבה זה הוא המקור הנכון. ראה איך כאן הנוסח הוא הרבה יותר ברור, כאשר הוא מפרט את הריגת אנשי שבט ומשם עובר ליוסף. הרצחנות של שבט היא שהביאה לרצחנות כלפי יוסף. ההבדל הוא מהותי ואפשר שרש"י פשוט קיצר או שמא יד המעתיקים ומלבה"דים הייתה כאן.

⁵ וכן הוא במדרש שכל טוב (בובר) בראשית פרק מב ובמדרשים רבים אחרים: "ויפתח האחד. זה לוי שנשאר יחידי משמעון אחיו, שנאמר: ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי (בראשית לד כה), וכתוב שמעון ולוי אחים (שם מט ה), אחים הם בעצה בכל מקום". לוי בלי שמעון הוא יחידי או "אחד". תש כוחו. אבל תשישות זו פותחת לפניו דרך אחרת, דרך יחידית שהיא בטובתו. ההפרדה שעשה ביניהם יוסף, גרמה להם ללכת בדרכים שונות ולא עוד יחד, כפי שנראה בהמשך.

⁶ רמב"ן אולי לא יסכים עם המדרשים שמוציאים את האחים זכאים לגמרי ממעשה שבט, כגון בראשית רבה פד ב: "... כשם שהלסטים הללו יושבין על הדרך והורגים בני אדם ונוטלים ממנו, כך עשו שמעון ולוי לשבטם? תלמוד לומר: חבר כהנים - כשם שהכהנים הללו נחברים על הגורן ליטול את חלקם, כך עשו שמעון ולוי לשבטם! ... אמרו: מה הם נוהגים בנו כבני אדם של הפקר?!" אבל הוא מדגיש את נושא האחווה. שמעון ולוי עשו מה שעשו מתוך רגש של אחווה. לא אחווה ביניהם כפי פירוש רשב"ם לעיל (הערה 3), אלא אחווה עם דינה כפי שנראה להלן במדרשים. אז מה? האם רגש האחווה יכול לכפר על מעשה רע? רמב"ן מצייע פשרה: עונש, אבל לא עונש גדול. אין החטא ראוי למחילה ואין החמס יכול להימחק, אבל ניתן להמתיק את העונש, ניתן לטעון לסיבות מקלות.

⁷ בניגוד לרש"י, רמב"ן לא מזכיר כאן כלל את ההתנצלות ליוסף, הכל על מעשה שבט. זהו "אפם כי עז", זוהי "עברתם כי קשתה", בשל כך "אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל". על מעשה מכירת יוסף עוד אפשר איכשהו להגן, מה עוד שגם ליוסף יש חלק במה שקרה. ראה דברי רמב"ן [אבל אשמים אנחנו](#) בפרשת מקץ (בפרט רמב"ן שם). אבל מעשה שבט הוא חילול השם! הוא מניעת תשובה, הוא ביטול מעשה אבות של: "הנפש אשר עשו בחרן - אברהם מגייר את האנשים ושרה מגיירת את הנשים" (רש"י בראשית יב ה), הוא החמצה להגדיל את בית אברהם, לא בית יעקב של אנשים שכבר נימולו. זה ורק זה כעסו של יעקב על שמעון ולוי האחים. האם בקטע זה חוזר בו רמב"ן מהנימה המפויסת והסלחנית-מה שבקטע הראשון? איך אפשר לאחות שני קטעים אלה של רמב"ן?

⁸ אחווה לאחות שנפגעה. לא כ"כ אחווה ביניהם, שהרי לא רק מיעקב לא נטלו עצה אלא גם לא זה מזה. אחווה שאיחדה לרגע ביניהם לשם עשיית דין ונקמה במי שפגע באחותם (בכבוד משפחתם, בכבודם הם). ראה אגדת בראשית (בובר) פרק פג: "שמעון ולוי אחים (בראשית מט ה). וכי כולם לא היו אחים? אלא שניהם נעשו אחים לעשות דינה של דינה, שנאמר: ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי וגומר (בראשית לד כה)".

⁹ גם למשה.

¹⁰ כשנצטרעה מרים. ראה במדבר יב יא-יב: "ויאמר אֶהְרֹן אֶל מֹשֶׁה בִּי אֲדֹנָי אֵל נָא תִשֶׁת עֲלֵינוּ חֲטָאת אֲשֶׁר נֹאֲלַנּוּ וְאֲשֶׁר חָטֵאנוּ: אֵל נָא תְהִי כַּמֶּת אֲשֶׁר בְּצִאתוֹ מִרְחֹם אֱמוֹ וַיֹּאכֶל חֶצִי בְשָׂרוֹ". משה אמנם הוא שמתפלל וצועק: "אל נא רפא נא לה" ומביא מזור למרים, אבל רק אחרי שאהרון פונה אליו: "בי אדוני". בי אדוני - אומר יהודה ליוסף. בי אדוני - אומר אהרון למשה. וזה אולי עניין אחר לענות בו. ראה דברי רמב"ן [אל נא רפא נא לה](#) בפרשת בהעלותך.

כיוצא בו: "ועל דבר כזבי בת נשיא מדין אחותם" (במדבר כה יח) - וכי אחותם היתה? והלא בת אומתם היתה! אלא לפי שנתנה נפשה על אומתה, נקראת אומתה לשמה.¹¹

בראשית רבה פרשה צח סימן ה

"שמעון ולוי אחים" – "אחים" לדינה ולא ליוסף. "כלי חמס מכרותיהם" - אמר להם: הכלים הללו שבידכן גזולים הם בידכם. למי הם ראויים? "למכרותיהם" - לעשו שמכר את הבכורה. "בסודם אל תבוא נפשי" - בשעה שהם באים ליטול עצה בשטים. "בקהלם אל תחד כבודי" - בשעה שהם נקהלים על משה בעדת קרח.¹²

ספרי דברים פסקא שמת

"וללוי אמר" - למה נאמר? לפי ששמעון ולוי שניהם שתו בכוס אחד, שנאמר: "ארור אפס כי עז ועברתם כי קשתה אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל" (בראשית מט ז). משל לשנים שלו מן המלך, אחד פרע למלך וחזר והלך את המלך ואחד לא דיו שלא פרע, אלא חזר ולך. כך, שמעון ולוי שניהם לוו בשכם, כענין שנאמר: "ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה איש חרבו ויבואו על העיר בטח ויהרגו כל זכר" (בראשית לד כה). לוי פרע מה שלוח במדבר, שנאמר: "ויעמד משה בשער המחנה ויאמר כה אמר ה' שימו איש חרבו על יריכו ויעשו בני לוי כדבר ה' " (שמות לב כו) וחזר והלך את המקום בשטים, שנאמר: "פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי" (במדבר כה יא). שמעון לא דיו שלא פרע אלא חזר ולוח, שנאמר: "ושם איש ישראל המוכה אשר הוכה את המדינית זמרי בן סלוא נשיא בית אב לשמעוני" (שם יד).¹³ לכך נאמר: "וללוי אמר".¹⁴

פרקי דרבי אליעזר (היגר) - "חורב" פרק מו

שמעון ולוי קנאו על הזנות הרבה מאד שאמרו ויאמרו הכזונה יעשה את אחותינו, [ולקחו איש חרבו והרגו את אנשי סדום],¹⁵ והנשיא של שבט שמעון לא זכר מה עשה זקנו ולא גער בבחורי ישראל, הוא בעצמו בפרהסיא בא בזנות על המדיינית.¹⁶

¹¹ משמעון ולוי שנתנו נפשם על אחותם, לאהרון שנתן נפשו על מרים אחותו ומשם לכזבי בת נשיא מדין שבאה להחטיא את ישראל, אבל מבחינה היא מוסרת את נפשה על אומתה. האם נסחף כאן הדרשן בדרשה על המילה "אח" ולא שם לב לאן נסחף? לבנות מדין שמחטיאות את ישראל! ומאח ואחות ביולוגיים לאומה! מה הקשר מלבד אולי קשר לשוני? או שמא שותל כאן הדרשן, תחת מסווה של דרשה לשונית, עוקץ חמור לשמעון? אותו שמעון שקנא בספר בראשית: "הכזונה יעשה את אחותנו" וצאצאיו נוהים אחרי בנות מואב בזנות בשטים! המדיינית המפתה והמזנה נאמנת לאומתה ואילו "זמרי בן סלוא נשיא בית אב לשמעוני" נאמן ליצירו. ראה דברינו [שיטים של זנות](#) בפרשת בלק.

¹² אי אפשר לגייס את מוטיב האחוה (שראינו לעיל במספר מקומות) ולהפך בזכותם של שמעון ולוי בטענה שלפחות "אחים" היו, ביניהם או לדינה אחותם, כי דא עקא, זו אחווה למחצה, אחווה מזויפת. מעשה יוסף מוכיח על מעשה שכם שלא היה לשם אחווה, כי אם תואנה לבוא על עיר שלימה להרוג ולבזוז אותה (ראה בראשית סוף פרק לד, את נשי העיר שכם לקחו ומה בדיק עשו אתן? ראה רמב"ן בראשית לח ב). כיצד יכולתם, זועק יעקב, להיות אחים הרואים את צרת דינה ולחסל בשל כך עיר שלימה ומאיך להתאכזר כל כך ליוסף? אבל הדבר הקשה מכל הוא שאכזריות זו של שמעון ולוי מזכירה ליעקב את עשו את אחיו שכל חייו ברח ממנו ופחד מפניו. הילדים דומים לדודים! ראה בראשית רבה בו פתחנו: "שמה חס ושלוש יש במיטתי פסול ... אבי יצחק שיצא ממנו עשר".

¹³ למוטיב של "לווה מן המקום" כמשל למי שעושה עבירה ו"מלווה למקום" למי שעושה מצוות, ראה מסכת אבות פרק ב משנה ט וכן באבות דרבי נתן נוסח א פרק יד ונוסח ב פרק כט. ולא מצאנו לו מקורות נוספים.

¹⁴ קנאות יכולה ללכת לכיוונים מנוגדים, להזדכך ולהתרכך בכיוון של קנאות לשם ה' אמיתית, או חו"ח לעבודה זרה ואף לזנות ועריות. אגלאי מילתא למפרע שקנאותו של לוי היתה כנה ואילו של שמעון מזויפת. או ששניהם היו "בעצה אחת", אך משהו קרה ללוי שלא קרה לשמעון כשנפרדו. לוי תש כוחו (ראה בראשית רבה (תיאודור-אלבק) פרשה צז שהבאנו לעיל) ועשה תשובה. אמנם בחטא העגל עוד הרג מבני עמו, אך לאחר מכן נבחר לעבודת המשכן ויצא ממעגל הלחימה וחיי החולין. עדיין מבני בניו קנאים, כפנחס שקינא בשיטים, קנאות שגם בה צריך מאד להיזהר (ראה דברינו [קנאות פנחס וקנאות אליהו](#) בפרשת פנחס), אך סופה שנרגעה ונרתמה גם היא לעבודת הקודש. שמעון לעומת זאת, זה שלחם בזנות של שכם, בני בניו נתפסים לזנות בשיטים. ומי הקנאי שפוגע בזמרי בן סלוא נשיא בית אב לשמעוני שזינה עם כזבי בת צור? פנחס, מבני בניו של לוי. שני האחים הקנאים שבאפס ועברתם הקשה הרגו איש ועיר וברצונם עקרו שור ואח, נלחמים כעת זה מול זה.

¹⁵ נראה ש"סדום" כאן הוא ט"ס וצ"ל שכם כפי שאכן הוא בכ"י. ובהוצאת אשכול, לא מופיע כלל המשפט המוקף בסוגריים.

¹⁶ יש מדרשים שמנסים להגן על כבודו של שמעון, כגון במדבר רבה יג יט בקרבנות הנשיאים: "ביום החמישי נשיא לבני שמעון ... לפי שראובן נזדרז להציל אחיו מן המיתה ושמעון קנא על זנות אחותו בשכם להציל אחותו מיד טמאים לכך זכה להקריב אחריו ... בא נשיא שמעון והקריב על סדר מעשה המשכן. ולמה הקריב קרבנו כנגד מעשה המשכן? דוגמת מעשה שמעון אבי השבט לפי ששמעון קנא על הזנות והרג כל אנשי שכם על שענו דינה אחותו". אך כל זה לפני הזנות בשטים. לביקורת הקשה על שמעון של ספרי ופרקי דרבי אליעזר, מצטרף גם מדרש תנחומא (בובר) פרשת פינחס סימן ג: "זמרי בן סלוא נשיא בית אב לשמעוני - שכל מי שפוגם את עצמו, פוגם את משפחתו עימו. הכתוב תמיה עליו, פורץ בן גודר. אביו קינא על הזנות תחילה, שנאמר ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי (בראשית לד כה), וזה פרץ גדר שגדר אביו". ראה שוב דברינו [שיטים של זנות](#) בפרשת בלק.

**שבת שלום, חזק חזק ונתחזק
מחלקי המים**

מים אחרונים: אחרי כל הביקורת הקשה שלנו על שמעון, מן הדין לציין גם את המעשה הנאצל שעשה כאשר פרש חסותו על אחותו האנוסה. ראה בראשית רבה סוף פרשה פ: "ויקחו את דינה מבית שכם ויצאו ... א"ר הונא: אמרה: ואני אנה אוליך את חרפתי? עד שנשבע לה שמעון שהוא נוטלה. זהו שכתוב: ושאל בן הכנענית (בראשית מו י) - בן דינה שנבעלה לכנעני. רבותינו אומרים: נטלה שמעון וקברה בארץ כנען". ראה גם פירוש רמב"ן בראשית לח ב לגבי מוצאן של כל נשות בני יעקב, תוך אזכור שיטת ר' נחמיה בבראשית רבה ד לה: "כנעניות היו". ואולי מה עשו עם נשות שכם ששבו וזה עניין אחר. ובתה של דינה היא אסנת שלקח יוסף לאשה (תרגום יונתן בראשית מא מה, מסכת סופרים הוספה א פרק א הלכה ה). נפלאים דרכי המדרש ...

ומי הוא השבט שלא נזכר בברכת משה בפרשת וזאת הברכה? שמעון.